

březen 2009

RESF: Lidským přístupem proti nesmyslné legislativě

Catherine Séjeau-Foncelle

Abstrakt:

Francouzská síť RESF (Réseau Education Sans Frontières) se věnuje přistěhovalcům, kteří nemají v zemi oprávnění k pobytu. Zaměřuje se především na studenty a na rodiny, jejichž děti ve Francii chodí do školy. Článek popisuje činnost této organizace, její historii a východiska.

Francouzská legislativa nedovoluje vyhostit ze země děti mladší osmnácti let. Ovšem v případě, že se rodina migrantů, kteří nemají oprávnění k pobytu, musí na základě nařízení vlády vrátit do své země původu, jsou vyhoštěny také děti, aby nedocházelo k rozdělení rodiny. Vyhoštění rodičů bez dětí totiž odporuje článku 8 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, který zdůrazňuje právo na respektování rodinného života. RESF usiluje o změnu této nesmyslné praxe, která vychází z francouzské imigrační legislativy, protože vede k vyhoštění lidí, kteří si ve Francii vybudovali svou existenci a mají zde opravdové vazby. Vychází přitom z přesvědčení, že docházka do státní školy či studium na univerzitě je důkazem skutečné vůle začlenit se do francouzské společnosti a také předpokladem úspěšné integrace.

Děti, jejichž rodiče nemají oprávnění k pobytu, představují jen jednu z cílových skupin RESF. Většina z nich žádala neúspěšně o francouzské vízum za účelem sloučení rodiny. Jejich rodiče, kteří často ve Francii dlouhodobě pracují, pro ně i přesto nechali poslat. V současnosti jsou podmínky pro udělení víza za účelem sloučení rodiny dosti přísné – závisí na výši finančních zdrojů rodiny ve Francii nebo na velikosti bydlení. Stát se tak snaží zajistit, aby přistěhovalci nežádali o vízum z ekonomických důvodů nebo za účelem požívání výhod francouzského sociálního systému a aby motivem žádosti byla opravdu touha a potřeba žít společně s ostatními členy rodiny. Pokud je žádost o vízum zamítnuta, rodiče často zařídí svým dětem cestu do Francie, aby nemusely vyrůstat v bídě nebo v prostředí války a konfliktů, případně protože nechtějí nechat děti v zemi původu samotné, když už se o ně nemohou starat jiní členové rodiny.

Druhou cílovou skupinu představují lidé, kteří se nedokázali zorientovat ve složitém systému francouzské státní správy. Mezi přistěhovalci, kteří nemají oprávnění k pobytu, jich je velké množství. Legislativní a administrativní systém je pro žadatele mnohdy dosti matoucí. Je tedy přirozené, že mladí lidé někdy neznají svá práva. Nemusí například vědět, že mají nárok na vízum nebo na udělení státního občanství, nebo nedodrží dané termíny, což pro ně může mít tragické následky. Pomoc dospělé osoby, která se v systému orientuje, může v takových případech zcela změnit situaci.

Poslední skupinu tvoří sirotci, kteří přišli do Francie sami nebo jejichž rodiče zemřeli během cesty. Některým dětem se také podařilo uniknout kriminálním organizacím, které je přivezly do bohatých zemí.

24. června 2004 se v Paříži sešli učitelé, rodiče žáků, zástupci různých sdružení a organizací pracujících s mládeží. Tématem setkání byla diskuse o nejistém postavení lidí, kteří nemají v zemi legální pobyt – plnoletých studentů a rodin s dětmi, které navštěvují školu. Účastníci setkání se rozhodli vytvořit podpůrnou síť pro takové děti, tedy Réseau Education Sans Frontières (Síť vzdělávání bez hranic, RESF).

RESF se začala brzy rychle rozrůstat. I když je těžké vyčíslit, kolik lidí se postupně zapojilo, je možné říci, že každý, kdo usiluje o zlepšení situace mladých migrantů, kteří nemají oprávnění k pobytu, a jejich rodin, je nějakým způsobem s RESF spojený. Síť je organizována neobvyklým způsobem. Nemá žádného ředitele ani vedoucího pracovníka a rozhodnutí jsou přijímána na základě dohody všech zúčastněných.

RESF usiluje o to, aby mladí lidé měli možnost zůstat ve Francii, pokud zde chodí do školy a přejí si zde žít. Požaduje proto, aby oprávnění k pobytu získali nejen mladí studenti a školáci, ale také jejich rodiče. Chtěla by dosáhnout toho, aby oprávnění k pobytu bylo v takových případech udělováno zcela automaticky.

RESF působí na dvou různých úrovních. Jednak vystupuje na institucionální celorepublikové úrovni¹. Podporuje ji řada různých sdružení, politických stran (například Strana zelených) a neziskových organizací. Spolupráce s takovými subjekty zvyšuje důvěryhodnost RESF. Na druhou stranu její různorodost není všemi partnery vnímána jen pozitivně, protože jednání a spolupráce s takovým typem organizace může být složitá.

Těžištěm činnosti RESF jsou ale neformální aktivity na lokální úrovni. Jedná se o rodičovské skupiny, které se scházejí ve škole v okamžiku, kdy je některý z rodičů uvězněn nebo když obdrží výjezdní příkaz, na jehož základě musí opustit francouzské území. Počet těchto skupin stále stoupá. Úspěšnost protestů proti vystěhování povzbuzuje ke vzniku nových rodičovských skupin a také inspiruje další rodiče - migranty bez oprávnění k pobytu, aby vyhledali pomoc. Propojení jednotlivých skupin s RESF není vždy jednoznačné – spolupráce se odehrává na neoficiální úrovni. Výhodou jejich nezávislého fungování je schopnost

¹ RESF nicméně není oficiálně registrována jako organizace.

účinněji jednat a získat větší podporu. V případě užší vazby na RESF by to nebylo možné. Když lidé zjistí, že jejich známí - rodiče dětí či mladých lidí - mají potíže, mohou využít pomoci RESF a zároveň jednat sami prostřednictvím peticí či shromáždění, aby jim zajistili podporu. Je zajímavé, že i skupiny, které jsou původně založeny, aby podpořily jednu konkrétní osobu či rodinu, často pokračují ve své činnosti po vyřešení daného případu a mohou tak pomoci i dalším rodinám.

Uvedený způsob práce vede k setkávání velmi různorodých lidí, kteří by jinak na oficiální bázi – například v rámci politické strany, odborové organizace nebo církevního společenství – nebyli ochotni spolupracovat. Zároveň je spojuje společný cíl. Pokud mají lidé k postiženému přistěhovalci osobní vazby, většinou se do akce na jeho podporu zapojí. Takový postup se podstatně liší od způsobu práce běžných dobročinných organizací. Výhodou je také zapojení veřejnosti, která se obvykle o tato témata nezajímá. Schopnost reagovat na aktuální situaci a tvořivost RESF je dána právě různorodostí členů jednotlivých skupin, kteří zde spolupracují bez vytvořené hierarchie.

O situaci migrantů, kteří neměli potřebné dokumenty opravňující k pobytu ve Francii (tzv. „les sans-papiers“ neboli lidé „bez papírů“) se ve Francii veřejně diskutuje už mnoho let. Na podporu těchto migrantů byla zorganizována řada aktivit. Specifické obdobné situaci studentů či rodičů s dětmi navštěvujícími školu se doposud ale pozornost příliš nevěnovala. V tomto ohledu došlo ale v poslední době k významným změnám. O problematice se dnes ve Francii všeobecně ví, i když ne všichni Francouzi nutně vědí, jak prakticky postupovat, aby postiženým pomohli.

V roce 2004 byla původní myšlenka zakladatelů RESF pomáhat mladým lidem studujícím ve Francii s regularizací jejich pobytu. Lidé, kteří se do pomocné sítě zapojili, neměli v té době ponětí o riziku, které představuje podobná situace pro děti. V prvním roce existence RESF se nicméně odehrála řada aktivit na podporu migrantů bez oprávnění k pobytu na středních školách. Migranti – rodiče žáků středních škol se tak odvážili veřejně odhalit svou vlastní situaci. Na základě toho začala RESF působit také ve školách. Dnes tyto aktivity tvoří významnou část činnosti RESF.

Imigrační politika se ve Francii s postupem času zpříšňovala. Počet vystěhovaných osob se v letech 2002 až 2006 zdvojnásobil – z 12 000 na 24 000 osob. Tento vývoj vychází z politiky Ministerstva pro imigraci, integraci a národní identitu. Dosavadního ministra Brice Hortefeux, který se stal ministrem práce, nedávno nahradil Eric Besson, bývalý socialista. Cílem bývalého ministra bylo vystěhování 25 000 osob v roce 2007, 26 000 v roce 2008 a 28 000 v roce 2010. Eric Besson nyní hovoří o vystěhování 26 000 osob v roce 2009.

RESF významně rozšířila svou působnost také z geografického hlediska. V době založení působila organizace v Paříži a několika málo dalších oblastech. Dnes má RESF stálé zastoupení téměř ve všech francouzských departementech. Síť pomoci byla inspirací pro podobnou činnost v Belgii a také v Maroku, kde se RESF snaží pomáhat lidem vystěhovaným

z Francie, kteří často svou zemi původu téměř neznají. Navíc sem přijíždějí bez finančních prostředků a nemají se na koho obrátit.

Základního cíle své činnosti – automatické regularizace rodičů s dětmi, které navštěvují školu - dosud RESF nedosáhla. Přesto se jí v době, kdy byl ministrem vnitra Nicolas Sarkozy, podařilo prosadit několik pozitivních změn. V říjnu 2005 ustoupil ministr tlaku RESF i celé občanské společnosti a pozastavil vystěhování rodičů do konce školního roku. V roce 2006 pak prosadil návrh zákona, který měl regularizovat situaci téměř všech rodin. Později ale od svého záměru ustoupil a omezil počet rodin na 6 000. Nakonec se však toto nařízení týkalo přibližně 22 000 rodin.

Přestože jsou tyto změny stále nedostatečné, představují určitý posun a díky nim se začali problematikou zabývat další lidé. Studenti založili „Réseau Universités Sans Frontières“ (Sít' univerzity bez hranic). Další organizace byla založena na podporu potenciálních manželských párů, které však nemohou být oddány, protože jeden ze dvojice je v neregulárním postavení. Solidární postoj vůči mladým lidem a dětem povzbudil také některé pracovníky „bez papírů“, aby svou situaci přestali tajit ve firmách, kde pracují. Někteří z nich dokonce založili hnutí na podporu regularizace takových pracovníků. V dubnu 2008 byla zahájena na jednom pracovišti stávka. O dva týdny později se v pařížském regionu shromáždilo 600 pracujících bez oprávnění k pobytu. Stávka se následně rozšířila na dvacet dalších pracovišť a výsledkem bylo udělení více než 1 000 oprávnění k pobytu.

V současné době přispívá RESF ke změně veřejného mínění o lidech, kteří žijí ve Francii bez oprávnění k pobytu. Výzkum, který realizovalo sdružení Droits Devant! spolu se svazem CGT (Confédération Générale du Travail), navíc potvrdil, že většina lidí, kteří žijí ve Francii „bez papírů“ pracuje a přispívá tak k chodu místní ekonomiky.

Protestní a podpůrné aktivity ve školách mají všude stejnou podobu: podpisové akce, shromáždění rodičů před školami nebo učitelské stávky. Shromáždění se kromě toho mohou odehrávat i na jiných veřejných místech a někdy mohou mít aktivity i originálnější podobu – například hromadná cesta do Paříže za účelem společného podání žádosti o vízum.

RESF poskytuje migrantům rovněž odborné poradenství v oblasti práva a úředních záležitostí. Kromě toho vytvořila systém patronátu a finanční podpory dětí umělci, politiky a dalšími lidmi. Tento systém přejaly i mnohé obce. Sponzoři se zavazují, že budou migrantům pomáhat a provázet je náročným procesem regularizace jejich pobytu ve Francii. Reálně však většinou rodinu provázejí členové RESF - účastní se slyšení u soudce odpovědného za rozhodnutí o zadržení (Juge des Libertés et de la détention²), pomáhají rodině vyplnit a podat příslušné žádosti a podobně.

² Poznámka překladatele: Vyšetřující soudce nemá ve Francii pravomoc nařídít zadržení před zahájením soudního řízení – toho rozhodnutí je v rukou soudce nazývaného *le juge des libertés et de la détention*, který po zvláštním slyšení věnovanému otázce zadržení, rozhoduje, zda umístit podezřelou osobu do vazby nebo ne. (Zdroj: <http://www.ok.cz/iksp/docs/287.pdf>)

Členové RESF se také mnohdy snaží zabránit tomu, aby policie našla neregulérní migranty, kteří ve Francii trvale žijí. Například schovávají a starají se o dítě, jehož rodičům hrozilo vystěhování. Činí tak i přesto, že podpora a pomoc lidem, kteří zde trvale žijí bez oprávnění k pobytu, je ve Francii trestná. Ve francouzském zákoně o pobytu cizinců (Code de l'entrée et du séjour de étrangers et du droit d'asile) doslova stojí: „Každá osoba, která umožní nebo se pokusí umožnit zakázaný vstup do země, pohyb po státě nebo pobyt zde – ať už přímo nebo nepřímo – bude potrestána pěti lety vězení a pokutou 30 000 eur.“ Takové nařízení může být pro práci RESF komplikací a překážkou. Proti aktivistům RESF už byla z tohoto důvodu vedena řada soudních řízení. RESF se v současné době proto snaží bojovat proti sílícímu trendu, který chápe solidaritu jako zločin.

RESF vydává každoročně průvodce pro neregulérní migranty, kteří trvale žijí ve Francii, a kteří doufají, že se jejich situace změní. Najdeme v něm následující poselství: „Prosazování plnoprávného postavení lidí, kteří přišli do Francie jako do země práva, svobody a kultury, kteří zde pracují a jejichž děti studují ve francouzských školách, může být pro nás nebezpečné, ale jedině takový postoj je správný a hodnotný.“

Internetové stránky sítě RESF jsou dostupné ve francouzštině zde: <http://www.educationsansfrontieres.org/?article17254>

Catherine Séjeau-Foncelle studuje práva, v současné době v Praze. Začátkem roku 2009 pracovala měsíc v Multikulturním centru Praha.